

Nieuwe uitgaven

Lode WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging — II. Geschiedenis van het Davidsfonds 1914 tot 1936*. Davidsfonds Leuven, 1985. 313 blz., 745 Fr.

Wils' boek behandelt de geschiedenis van het Davidsfonds, van het Davidsfonds in de Vlaamse Beweging en de geschiedenis van de Vlaamse Beweging zelf in de periode 1914-1936. In zeven hoofdstukken : I. De Vlaamse Beweging in 1914. II. „Het uur van Vlaanderen” (de eerste wereldoorlog, met Aktivisme en Frontbeweging). III. De posities worden afgelijnd (vanaf 11 november 1918). IV. De strijd om het minimumprogramma tussen koning Albert en Van Cauwelaert. V. De twee Vlaamse Bewegingen (nl. de Belgische en de anti-Belgische). VI. Van Frontpartij naar V.N.V. — VII. Het Davidsfonds „boven en buiten de politiek”. Ziedaar de inhoud. Naar onze mening niet enkel zeer aantrekkelijk voor de gemiddelde vlaamsgezinde, maar ook voor de gemiddelde enigszins geïnteresseerde Vlaming. Vooral dan als een stof zoals deze behandeld wordt door de zeer belezen, zeer geëngageerde en daarenboven goed schrijvende professor dr. Lode Wils, nooit aarzelend (wel integendeel!) afwijkende, ja uitdagende standpunten en meningen in te nemen, die goed geargumenteed, maar ook wel eens al te scherp voorgedragen, een aantal „Vlaamse Bewegers” kunnen ergeren. Hetgeen niet van die aard is, indien ik goed ingelicht ben, dat het de professor mishaaft. Integendeel zelfs ?

Wils ziet de Vlaamse Beweging op de vooravond van de eerste wereldoorlog als een konservatieve stroming, in plattelandsgebieden die de snelle vooruitgang in het hart van West-Europa niet konden of wilden volgen. Hij ziet de verfransing bevorderd door de industriële revolutie van de negentiende eeuw. De kleine burgerij moest zich aanpassen om de maatschappelijke ladder te kunnen beklimmen ; een gevolg was dat de verfransing voortdurend dieper doordrong. Omgekeerd veroorzaakte de verfransing van Vlaanderen een kulturele armoede die de economische en sociale achterstand verergerde en bestendigde. Hoe groter de stad, hoe meer diepgaand de verfransing. Hoe hoger het economische, sociale of kulturele peil van een aktiviteit of een milieu, hoe meer Franstaligheid. Het kultiveren van de volkstaal werd vooral overgelaten aan de sekuliere geestelijkheid en de katholieke zuil ; dit wordt door Wils verklaard en de slechte gevolgen ervan worden beschreven. Vandaar ook het landelijke en kleinsteedse konservatief-ouderwetse karakter van de Nederlandstalige kultuurbeoefening.

De socialisten stonden afkerig tegenover de Vlaamse Beweging. De katholieke flaminganten wilden de integratie van hun beweging in de kristendemokratie. De Vlaamse Beweging had weinig greep op de liberalen. Alles samengenomen bestond er bij het begin van deze eeuw een fel contrast tussen de groeiende aanhang van de Vlaamse Beweging en haar politieke macht

(onmacht?). Een en ander is mede, volgens Wils en m.i. terecht, een verklaring „voor het Aktivisme als wanhoopspolitiek”. Aktivisme dat ook te verklaren is door het feit dat de Vlaamse Beweging een Vlaams-nationaal bewustzijn ontwikkeld had en weggegroeid was van (Wils' bekende thesis) haar oorsprong uit het enthousiasme van de Belgische revolutie van 1830. De auteur ziet namelijk vanaf ongeveer 1860 twee geleidingen in het nationale bewustzijn van de Vlaamse Beweging: een Belgische en een Vlaamse. Bij een aantal flaminganten ziet hij dan ook nog een Nederlandse geleiding. Bekend is dat ook Vermeylens „Kritiek der Vlaamse Beweging” mede de weg gebaad had voor het aktivisme.

Het aktivisme was een produkt van de Duitse inmenging ... De uit Wils' „Flamenpolitik” bekende stelling wordt hier, zoals verwacht, hernomen. Wij lezen dat Duitsland in 1914 besloot het veroverde België te vernietigen en daartoe de Vlaamse Beweging als instrument te gebruiken. Vlaanderen en België werden en blijven fundamenteel geraakt door dat besluit, voor eeuwen, „gesteld dat België het besluit een eeuw zal overleven”. (blz. 19)

Na 1918 begon België te „barsten”, volgens Wils. Hoe komt hij tot die vaststelling? Hij ziet de nasleep van het aktivisme: „een Vlaams-nationaal bewustzijn dat die tegenstanders van het Aktivisme (Alfons van de Perre, Julius Hoste, Frans van Cauwelaert, Vliebergh, bisschop Seghers) niet t e g e n, maar w e l n a a s t hun Belgisch-nationaal bewustzijn plaatsen, en sommigen als Van de Perre en Van Cauwelaert duidelijk ervóór. Een keten van solidariteitsschakels verbond op die manier de lezers van *De Standaard* of *Het Laatste Nieuws* met de radikale aktivisten” (blz. 90). Uit eigen jeugdige herinnering aan hetgeen ik rondom mij zag gebeuren, kan ik dit (graag!) bevestigen.

Al is het voor de lezers van W.T. wel niet nodig de periode 1914-1936 uit de geschiedenis van de Vlaamse Beweging samen te vatten, het is toch de moeite waard even te zien hoe Wils de tijd tussen de twee wereldoorlogen, „wat de taalwetgeving betreft”, in vier perioden samengevat, „die telkens door een verkiezingsnederlaag van een of meer van de traditionele partijen worden ingeleid”. Hij ziet het aldus:

- 1919: vooral de katholieken verliezen (maar één belangrijke taalwet);
- 1925: de liberalen verliezen (geleidelijk kentering ten gunste van het minimumprogramma);
- 1929: de socialisten verliezen (doorbraak van het minimumprogramma); (Heeft Wils de gelijktijdige spectaculaire vooruitgang van de Vlaams-nationalisten niet gezien?);
- 1936: de drie traditionele partijen verliezen, vooral de katholieken (kentering ten gunste van federale hervormingen).

In het merkwaardige 5de hoofdstuk „De twee Vlaamse Bewegingen” (blz. 170-171) stelt Wils o.m. vast: Zo slaagden Belgisch- en Vlaams-nationalisten er gezamenlijk in om de Vlaamse Beweging hatelijk te maken

in de ogen van heel velen, en België in de ogen van veel anderen. Zo kon de vernederlandsing op de lange baan geschoven worden door de enen, en een massale collaboratie in de tweede wereldoorlog voorbereid worden door de anderen". Wij halen dit aan omdat Wils inderdaad zéér goed de rol gezien heeft van het weekblad *Vlaanderen*, maar tevens als staaltje van Wils' opvattingen en van de manier waarop hij ze verwoordt en daardoor, hoop ik, eerlang een opponent doet opstaan die, even hard werkend en vorsend, het tegen de Wils-school opneemt — de geschiedschrijving ten bate. En afrekenend met Wils daar waar hij, zoals op blz. 209, uit afkeer van (haat tegen?) sommige Vlaams-nationalisten toch wel op hol slaat.

Intussen had de schok van de eerste wereldoorlog dan toch maar „een plotse versterking van het Vlaamse zowel als van het Belgische nationaal bewustzijn" veroorzaakt (blz. 303). De oorlog bracht een latente tegenstelling tussen Vlaanderen en België aan de oppervlakte. „De Duitse *Flamenpolitiek* en het Aktivisme aan de ene kant, de afwijzing van de gelijkheidseis door de koning-opperbevelhebber en door de regering in Le Havre aan de andere kant, veroorzaakten een kloof. Niet weinigen, waaronder de leiding van de Frontbeweging, solidarizeerden zich in feite met het Aktivisme. Voor de toekomst was dat van buitengewone betekenis".

Niet onvermeld mag Wils' „Slotvraag" blijven, op blz. 304: „Waarom ontwikkelden de taalgroepen zich in België tot naties en in Zwitserland niet? Omdat de Vlaamse Beweging een meer dan honderdjarige strijd moest voeren voor gelijkheid. Tot 1914 streefde ze er slechts naar een subnatie binnen de Belgische natie te worden. De Eerste Wereldoorlog bracht een onomkeerbare wending".

Heeft professor L. Wils zich inderdaad — zoals wel eens gezegd wordt — het ontluisteren (zachter gezegd: het ontmythologizeren) van alles en iedereen tot een van zijn levenstaken gesteld, dan ontziet hij hierin misschien niemand. Alvast niet de een tijdlang ook bij hevig vlaamsgezinden goed geziene koning Albert, volgens Wils de hoofdverantwoordelijke voor wat (aan het IJzerfront) in het leger gebeurde en voor wat er niet gebeurde. Koning Albert, die elke belofte voor na de oorlog belette, die de Vlaamse Beweging afwees als een katholieke beweging, wiens gelijkheidsbelofte de suprematie van het Frans in België impliceerde. Maar die tevens (ongewild?) „de anti these tussen Vlaanderen en België of tussen de Vlaamse Beweging en België, die was geslagen door de *Flamenpolitiek*, (...)”, overnam. Op menige bladzijde onttakelt Wils de niet-slechte reputatie die koning Albert de jongste tientallen jaren bij een aantal vlaamsgezinden verworven had. Ik zie benieuwd uit naar de tegenspraak die hij allicht gaat ontmoeten.

De historicus moet vragen stellen, mag veronderstellingen wagen, hypothesen opbouwen. Ook zó maar? Wat bijvoorbeeld Lodewijk Dosfel betreft, in hoever die zich zou hebben laten beïnvloeden door het feit dat zijn schoonbroer voor een Duitse krijgsraad moest verschijnen — beïnvloeden door het

bedrag van de wedde als hoogleraar — en, niet zó brutaal gezegd, eigenlijk toch „te koop” zou geweest zijn ; voor zover mij bekend (aan Wils wèl ?) is er niets in het leven van Dosfel dat tot zulke veronderstellingen aanleiding zou kunnen geven. Wils schrijft overigens (zo maar ?) op blz. 45 dat Dosfel in 1916 „maar één rechtskundig werk op zijn naam” had staan. Professor Wils vergist zich : ik tel er zes. Niet meegerekend werd „Waarom een Vlaamse Rechtsfakulteit ?”, zijnde de bladzijden 10-47 in het bekende Verslag van de Vlaamse Hogeschool-Commissie van 1909 (het Verslag van Lode-wijk De Raet).

Wils vergist zich ook als hij hetgeen Dosfel schreef over *sommige* „passieven”, voorstelt alsof Dosfel dat over „de” passieven schreef. Hij haalt Dosfels scherpe woorden aan over *sommige* „patriotards en passivisten”, maar niet hetgeen Dosfel over *sommige* activisten schreef. Spijtige vergetelheden vanwege de officiële geschiedschrijver van het Davidsfonds.

Misschien heb ik het verkeerd voor, maar het bevalt mij niet als ik in een ernstig boek van een geleerde zoals Lode Wils voortdurend woorden en uitdrukkingen vind zoals (een kleine keuze maar) : ongetwijfeld ; vermoedelijk ; we moeten het vermoeden ; we kunnen vermoeden ; we moeten veronderstellen ; dat was de bedoeling geweest ; ze zullen met genoeg gezien hebben ; blijkbaar ; we kunnen ons voorstellen dat ; ik kan mij voorstellen dat ...

Verder weet ik niet of het nodig was, afgezien van de door August Borms, Wies Moens, Cyriel Verschaeve en Ward Hermans voorgestane denkbeelden, die vier samen voor te stellen als „een reeks politieke warhoofden met grote propagandistische waarde” (blz. 239). Dat Wies Moens door Van Severen voor het Verdinaso *gewonnen* werd, is dan nog in zoverre onjuist, dat Moens een medestichter van het Verdinaso was.

Waarom sluit Wils zijn geschiedenis van de Vlaamse Beweging en van het Davidsfonds in die beweging af (voorlopig) in 1936 ? Omdat dat jaar gekenmerkt wordt „door een nationalistische doorbraak” (blz. 299) ? Het „kultureel Vlaams nationalisme” werd geleidelijk („bij de jongeren heel snel !”) doordrongen van een min of meer anti-Belgisch politiek nationalisme. Dat haalde in 1929 een eerste elektorale doorbraak, wat de taalwetgeving stimuleerde. Verweven met de rechtse autoritaire stromingen zou het in 1936 „een nog veel groter deel van het kiezerskorps bereiken” (blz. 304). Waar stond het vóór 1914 zéér actieve Davidsfonds — want ook dàarvan schrijft Wils toch de geschiedenis — in die tijd ? Wij zien het Davidsfonds lamgelegd in de eerste oorlogsjaren. Er waren pogingen tot herleving, maar voorzitter Vliebergh was ziek en sekretaris-generaal Karel Heynderickx was een vooraanstaand activist. Na 1918 was het Davidsfonds de steun van het Katholiek Vlaams Verbond. Tijdelijk was het opnieuw verlamd, met gevaar voor verstarring, trachtend „boven en buiten de politiek” te blijven. Het herleefde als het ware onder de tandem Boon-Amter, distantieerde zich van

het Katholiek Vlaamse Verbond, bloeide op „ondanks of dank zij tegenstelling” en werd in verband met problemen volop actief in komitees en akties.

Kritiek hoe dan ook mag niet verhinderen te zeggen dat Wils' geschiedenis van het Davidsfonds — met zijn vele nieuwe, originele, „uitdagende” opvattingen en ideeën — behoort tot de boeken die men *moet* gelezen hebben. In een derde deel hoop ik het personenregister te vinden dat in de eerste twee delen ontbreekt. Dat derde deel moge dan voor een jongere een aansporing zijn om, nadat we een anti-Pirenneschool gekend hebben (zij heeft „onze jeugd verblijd”) en sedert enige jaren de produkten van Wils' anti-Geyl en anti-Eliasschool trachten te verwerken, de eerste stenen te leggen voor de anti-Wilsschool, die ik nog hoop te zien groeien.

Arthur de BRUYNE